

Rocznik Sławistyczny, t. LXXI, 2022

ISSN 0080-3588

DOI: 10.24425/rslaw.2022.142768

Maryla Papierz*

Uniwersytet Jagielloński
Kraków

Tom dedykowany Profesor Małgorzacie Korytkowskiej

Rec.: **Języki słowiańskie dziś: w kręgu kategorii, struktur i procesów**, red. Jakub Lubomir Banasiak, Aleksander Kiklewicz, Julia Mazurkiewicz-Sułkowska, Warszawa ; Łódź, Slavia – Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2022. – 406 s.

W serii *Prace Sławistyczne. Slavica* ukazała się bardzo wartościowa monografia wieloautorska dedykowana Profesor Małgorzacie Korytkowskiej. Praca zawiera 22 artykuły (oraz obligatoryjną w takich publikacjach sylwetkę naukową i bibliografię Profesor Małgorzaty Korytkowskiej), w których autorzy podejmują problematykę bliską Adresatce tomu, taką jak składnia i semantyka, ale też zagadnienia z innych płaszczyzn językowych – słowotwórstwa, morfologii, translatoologii czy badań korpusowych, często w ujęciu kontrastywnym.

Małgorzata Korytkowska rozpoczęła swoją drogę naukową na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie w 1966 roku ukończyła studia bułgarystyczne, następnie zatrudniła się w Instytucie Sławistyki (wówczas Instytucie Słowianoznawstwa) Polskiej Akademii Nauk, gdzie pracowała nieprzerwanie do 2002 roku. Tam też w 1976 roku uzyskała stopień doktora nauk filologicznych w zakresie językoznawstwa słowiańskiego, w 1990 roku stopień doktora habilitowanego, a w 1995

* Maria Papierz, Professor Emeritus, Institute of Slavonic Studies, Jagiellonian University, Kraków, Poland.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4535-3323>.

e-mail: maria.papierz@gmail.com.

roku tytuł profesora. Profesor Korytkowska jest założycielką studiów slawistycznych na Uniwersytecie Łódzkim. W 1995 roku została kierownikiem nowo powołanego Zakładu Filologii Słowiańskiej, który do 1998 roku funkcjonował w ramach Katedry Historii Języka Polskiego i Filologii Słowiańskiej. Później przekształcono ją w samodzielną Katedrę Slawistyki, następnie w Katedrę Slawistyki Południowej, bowiem jej działalność badawcza i dydaktyczna dotyczyła głównie słowiańszczyzny południowej. Katedrą Slawistyki Południowej UŁ Profesor Korytkowska kierowała nieprzerwanie do 2012 roku. Wypromowała 49 magistrów i 7 doktorów. W latach 2012–2017 pracowała na stanowisku profesora zwyczajnego w Instytucie Slawistyki PAN.

Bogaty dorobek naukowy Profesor Korytkowskiej – ponad 20 książek i ponad 120 artykułów opublikowanych w czasopismach krajowych i zagranicznych – koncentruje się wokół zagadnień semantycznych i składniowych, badanych w oparciu o najnowsze metody, które często sama uzupełniała i doskonaliła. Model eksplikacji składniowej stosowany w oparciu o koncepcję Stanisława Karolaka stosowała często z gronem współpracowników do szeroko zakrojonych badań syntaktycznych na materiale kilku języków słowiańskich. Badania te prowadzono dzięki uzyskanym grantom, których Małgorzata Korytkowska była kierownikiem lub członkiem. Jest też współautorką kilkutomowej gramatyki kontrastywnej polsko-bułgarskiej. Za swoje osiągnięcia naukowe, dydaktyczne i organizacyjne otrzymała szereg nagród i odznaczeń polskich i bułgarskich.

Trudno w kilkustronicowej recenzji omówić wszystkie artykuły zamieszczone w tomie, niektóre z nich więc tylko wymienię. W monografii artykuły uporządkowane są alfabetycznie wg nazwisk autorów, ale w recenzji sensowniej-
sze będzie zaprezentowanie ich w blokach tematycznych.

Kilka tekstów bezpośrednio nawiązuje do metodologii opisu semantyczno-składniowego stosowanej przez Profesor Korytkowską. Julia Mazurkiewicz-Sułkowska w artykule *Bułgarskie czasowniki dwuaspektowe w klasach verba cogitandi i verba sentiendi* prezentuje najnowszą trzytomową monografię zespołu pod kierunkiem Korytkowskiej *Zintegrowany opis semantyczno-syntaktyczny czasowników bułgarskich, polskich i rosyjskich (verba cogitandi i verba sentiendi)* (2019). Przedmiotem opisu były zależności pomiędzy cechami semantycznymi czasowników mentalnych i emotywnych a realizowanymi przez nie wzorcami składniowymi z zastosowaniem modelu Stanisława Karolaka. Autorka wykorzystuje fragment badanego materiału językowego do prezentacji bułgarskich czasowników dwuaspektowych, o których na podstawie analizy stwierdziła, że częściej występują w zbiorze czasowników mentalnych niż emotywnych. Jakub Lubomir Banasiak (Warszawa) i Ekaterina Petkova (Sofia) w artykule *Kuzatywne „być albo nie być” w świetle modelu predykatowo-argumentowego* rozwijają koncepcję typów pozycji predykatowo-argumentowych (choć odniesione do innej materii językowej) autorstwa M. Korytkowskiej. Odwołują się do kilku prac z kręgu badań nad językiem na styku gramatyki i słownika, które bazują na

czasownikowych wykładnikach predykatów, ale interesujące według autorów może być zastosowanie podobnych kryteriów m.in. do struktur fundowanych na przyimkach. Ograniczyli się do zdań wyrażających relację przyczynowo-skutkową, a w jej obrębie bliżej zajmując się zagadnieniami w rodzaju *consecutio temporum* i warunkami prawdziwości zdania.

Problematyce zdań identyfikujących w języku rosyjskim poświęcony jest artykuł Michaiła Dymarskiego (Sankt-Petersburg) *Идентифицирующие речевые синтаксические модели: опыт обобщения (на материале русского языка)*, natomiast Zbigniew Greń (Warszawa) w pracy *Walencja i kolokacja* skonfrontował dwa sposoby analizy i interpretacji zjawisk językowych, badania walencyjne i kolokacyjne na bogatym materiale korpusowym kolokatów czeskiego czasownika *hodit se*, który był już analizowany z użyciem narzędzi walencyjnych. Autor wykazał, że taka łączna analiza pozwala na dokładniejszy opis jego struktury składniowej.

Inne prace z dziedziny składni poświęcone są kolejno konstrukcjom syntaktycznym fundowanym na interjekcjach (Viara Maldjieva, Toruń – *Синтаксични структури, конституирани от междуметия в българския език*) oraz zdaniom bezpodmiotowym (Eva Tibenská, Bratysława – *Bezsubjektové a bezpodmetovo subjektové vety (Komparatívna štúdia slovensko-poľsko-chorvátska)*). Toruńska badaczka analizuje zdania i konstrukcje niezdaniowe konstytuowane przez interjekcje onomatopieczne i predykatywne w języku bułgarskim, zaś słowacka lingwistka rozróżniając zdania bezpodmiotowe (podmiot gramatyczny) i bezsubiektywne (subiekt semantyczny, agens) porównuje 3 typy zdań o takiej konstrukcji w języku słowackim, polskim i chorwackim.

Artykuł Ewy Jędrzejko (Katowice) – *Jeszcze o badaniu stylistycznych aspektów składni w kontekście współczesnych przemian lingwistyki* – ma charakter teoretyczny i postulatywny i może stanowić swoiste posumowanie rozważań nad potrzebą powrotu do idei wypracowania spójnej teorii gramatyki stylistycznej. Według autorki „istniejące prace (zarówno teoretyczne, jak i analityczne) stanowią solidne fundamenty, na których można by zbudować nowoczesną teorię składni stylistycznej” (s. 171).

Zagadnieniom związków składni i słowotwórstwa poświęciła swoje rozważania Julija Baltova (Sofia). *Словообразуване и синтаксис (взаимоотношение и взаимозависимост)* to analiza tych związków i zależności prześlędzona od ujęć młodogramatyków przez strukturalizm aż po najnowsze teorie słowotwórcze. Inne prace z zakresu słowotwórstwa także przynoszą interesujące ustalenia. Paweł Kowalski (Warszawa) w artykule *Polskie i słoweńskie derywaty rzeczownikowe o znaczeniu hierarchiczności (wybrane problemy opisu)* omówił kategorię „hierarchiczność” oraz polskie i słoweńskie derywaty wyrażające wspólne znaczenia tej kategorii. Aktywne w tym zakresie są prepozycyjne środki słowotwórcze typu *arcy-*, *ultra-* *prze-* *nad-* i wiele innych oraz ich słoweńskie odpowiedniki. Cvetanka Avramova (Sofia) podjęła temat nie zawsze jednoznacz-

nuch ujęć kategorii „transpozycja” w artykule *За някои спорни въпроси, свързани с дефинирането на словообразователната транспозиция*. Zagadnienia słowotwórcze i etymologiczne poruszył w swoim tekście *O niektórych neologizmach Stanisława Lema – w poszukiwaniu etymologii* Marcin Fastyn (Warszawa). Autor przeanalizował polsko-rosyjski słownik neologizmów Lema i zaproponował sporo korekt w objaśnieniach etymologicznych. W artykule Karolíny Skwarskiej (Praga) *O badatelkách a badaczkach, vědkyních a naukowczyniach* przeanalizowane zostały nazwy kobiet zajmujących się nauką, wskazane zostały różnice między czeszczyzną a polszczyzną w ich użyciu (składnia, semantyka), a także we frekwencji. Jest tym bardziej ciekawe, że język polski jest obecnie na etapie dyskusji o feminatywach.

Evgenija A. Karpilovs'ka (Kijów) omawia w swoim tekście *Слов'янська морфеміка у зіставному вивченні* badania porównawcze nad morfemiką słowiańską, a Anatolij Zagnitko (Winnica) w artykule *Лінійна позиційність, інтервальність і семантична повторюваність (віддаленість) іменниково-морфологічних форм* analizuje pozycję linearną i powtarzalność form imiennych w języku ukraińskim.

Zagadnienia związane z semantyką, w tym z kwestiami modalności także znalazły się recenzowanym tomie: Ruselina Nicolova (Sofia, *Отношения между модальностью, эвиденциальностью и иллюзионной силой*) bada związki między różnymi typami modalności w języku bułgarskim. Bożenna Bojar (Warszawa, *Міędzy prawdą, kłamstwem a ironią. Kilka uwag o modalności aletycznej, jej wykładnikach i o walidacji informacji*) analizuje procesy wartościowania informacji zawartej w języku naturalnym (pisanym i mówionym). Wykładniki tego wartościowania mają charakter gramatyczny, pozasystemowy (intonacja, mimika, gest) oraz sytuacyjny (żart, metafora, ironia). Autorka ilustruje te zjawiska licznymi przykładami z literatury i prasy. Aleksander Kiklewicz (Olsztyn) w artykule *O pewnym typie użycia spójników rozłącznych w języku polskim (w porównaniu z językiem rosyjskim)* przeprowadza analizę logiczną i interpretację semantyczną zdań ze związkiem współrzędnym, zawierających połączenie spójnika rozłącznego i partykuły inkluzywnej, czyli grup syntagmatycznych *czy też, czy także, lub też, lub także, albo i* itp. we współczesnym języku polskim i rosyjskim.

Ciekawy przypadek w historii leksykografii bułgarskiej opisała Diana Blagoeva (Sofia, *За словника на неиздания втори том на „Български тълковен речник“ от Стефан Младенов*), przybliżając zasady tworzenia na początku XX wieku zestawu haseł do niewydanego II tomu słownika języka bułgarskiego Stefana Mladenova. Z kolei Agnieszka Zatorska (Łódź, *Z problemów tłumaczenia predykatywnych wyrażen uczuć w słoweńskim przekładzie „Bez dogmatu” Henryka Sienkiewicza*) przeanalizowała znaczącą liczbę predykatów uczuć występujących w powieści Henryka Sienkiewicza *Bez dogmatu* i ich ekwiwalenty w przekładzie na język słoweński. Predykaty mają postać czasowników syntetycznych bądź konstrukcji analitycznych. W przejrzystych tabelach zestawiała je ze słoweńskimi

odpowiednikami i precyzyjnie opisała strategię tłumacza, który w przekładzie nie zawsze stosuje odpowiedniość 1:1, tj. forma syntetyczna może być oddana przez analityzm lub na odwrót, a czasem jednemu leksemowi w oryginale odpowiada kilka różnych (choć bliskoznacznych) leksemów w przekładzie. Autorka wszystkie te zjawiska opisuje i klasyfikuje, nie wartościując decyzji tłumacza.

I last but not least, teksty poświęcone badaniom korpusowym i pozyskiwaniu danych źródłowych, co zapewne niedługo będzie już codziennością lingwistów. Artykuł Elżbiety Kaczmarskiej (Warszawa) *InterCorp i Treq jako narzędzia ułatwiające wyszukiwanie ekwiwalentów* przynosi bardzo ciekawe informacje na temat nowoczesnych narzędzi ujednoznaczających, pomocnych w rozumieniu i tłumaczeniu wyrazów wieloznacznych. InterCorp – jak pisze autorka – to akademicki i niekomercyjny projekt, który powstał w Pradze na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Karola. Jego celem jest wybudowanie obszernego równoległego korpusu synchronicznego, który zawierałby teksty z jak największej liczby języków. InterCorp jako korpus jest też częścią Czeskiego Korpusu Narodowego, natomiast Treq jest usługą automatycznego generowania słowników przekładowych na podstawie danych zebranych w korpusie równoległym InterCorp, dostępną ze strony Czeskiego Korpusu Narodowego. W artykule zaprezentowano próbkę korzystania z obu tych narzędzi. Tematyce badań korpusowych poświęcone są jeszcze dwa teksty: Eleny Ivanovej (Sankt-Petersburg) *Българские конструкции с апрехенсивной частью да не би в Болгарском национальном корпусе* oraz Danuty Roszko (Warszawa) i Romana Roszko (Warszawa) *Korpusy wielojęzyczne wkładem Instytutu Slawistyki Polskiej Akademii Nauk w rozwój infrastruktury Clarin-PL. Przykłady analizy korpusowej nad wołaczem*, który opisuje historię tworzenia korpusów wielojęzycznych w IS PAN, a także na przykładzie form wołacza prezentuje różne warianty zastosowania takich korpusów.

Recenzowany tom należy uznać za bardzo dobry „prezent” dla Profesor Małgorzaty Korytkowskiej, ale też ważną nową publikację w zakresie językoznawstwa słowiańskiego, którą będą studiować slawiści, bo studiować ją warto.

Literatura [References]

- Języki słowiańskie dziś: w kręgu kategorii, struktur i procesów*, red. J.L. Banasiak, A. Kiklewicz, J. Mazurkiewicz-Sułkowska, Warszawa ; Łódź 2022.
- Kiklewicz A., Korytkowska M., Mazurkiewicz-Sułkowska J., Zatorska A., *Zintegrowany opis semantyczno-syntaktyczny czasowników bułgarskich, polskich i rosyjskich (verba cogitandi i verba sentiendi)*, Warszawa 2019.

Summary

The festschrift dedicated to Professor Małgorzata Korytkowska

The volume *Slavic Languages Today: Categories, Structures and Processes* is a festschrift dedicated to Professor Małgorzata Korytkowska. Thematically it also partly stems from her works but encompasses a slightly wider scope of linguistic issues, including semantics, syntax, word formation, contrastive studies, lexicology and lexicography, language resources and translation studies. Separate chapters describe these issues in respect to modern Slavic languages and sometimes in comparison within the group. The volume contains twenty two interesting contributions and authored by renowned Slavists from Poland and abroad.

Keywords: Małgorzata Korytkowska; Slavic languages; syntax; semantics; contrastive studies; word formation; lexicology; lexicography; translatology.